

Asia: VN/31974/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

Porin kaupunginhallitus on päättänyt 6.6.2022 antaa työ- ja elinkeinoministeriölle hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ym. perusturvatoimialan ja elinvoima- ja ympäristötoimialan työllisyyspalveluiden valmistelun mukaiset lausunnon.

Perusturva: Kaiken kaikkiaan tämä lakiluonnos täyttää Porin perusturvan näkökulmasta sille asetetut tavoitteet. Perustavoite eli maahanmuuttajien yhdenvertaisuus ja tasa-arvoisuus näkyy vahvasti ja keinoina perustavoitteen toteutumisessa nähdään erityisesti työllisyys, osallisuus, hyvinvointi ja terveys. Porin perusturva nostaa näiden lisäksi rinnalle myös luku- ja kirjoitustaidon sekä suomen kielen oppimisen, joka tulee lakiesityksessä hienosti esille uuden yhteiskuntaorientaatio-ajatuksen kautta.

Työllisyyspalvelut: Lainsäädännön muutokset vaikuttavat merkittävästi kunnan veloitteiden lisääntymiseen ja toimintamallin muutokseen on varattava riittävästi aikaa. On hyvä, että lainsäädännön muutos on kytketty työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirtymiseen v. 2024. Sote-palveluiden siirtyminen hyvinvointialueelle vaikuttaa kotoutumispalveluiden työnjakoon monissa kunnissa jo vuonna 2023. Myös Porin kaupungissa pitää kokonaan uudestaan organisoida kotoutumiseen liittyvät palvelut jo vuonna 2023. Kunnalla olisi vastuu maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisen suunnittelusta, kehittämisestä ja seurannasta paikallistasolla.

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Perusturva: Uuden koto-lain myötä kunnille siirtyy vastuu koto-suunnitelman laidinnasta ja seurannasta. 22§ Kotoutuja-asiakkaan velvollisuus noudattaa kotoutumissuunnitelmaa: ”Mikäli maahanmuuttaja kieltäytyisi esimerkiksi ilman pätevää syytä kotoutumissuunnitelman laatimisesta, sen tarkistamisesta tai osallistumasta kotoutumissuunnitelmassa sovittuun palveluun, hänen

oikeuttaan työttömyysetuuteen voidaan rajoittaa siten kuin työttömyysturvalaissa säädetään tai toimeentulotukea alentaa siten kuin toimeentulotuesta annetussa laissa säädetään”.

Entäpä kunnan koto-palveluiden päätäntävalta, jos kotoutuja ei ole TE-palveluiden asiakas. Kotoutuja, jonka koto-suunnitelma ei toteudu tai kotoutuja ei ilmoita kunnan koto-palveluille ”miten hän on toteuttanut suunnitelmaa”: päättääkö kunnan koto-palvelut toimeentulotuen alentamisesta kotosuunnitelman laiminlyönnistä?

Pori perusturva nostaa esille myös erityisesti kotona lapsia hoitavien vanhempien tilanteen työllistymisen ja osallisuuden tavoitteiden näkökulmasta. On tärkeää kuntakohtaisesti määrittää ne keinot, joilla voidaan vaikuttaa esimerkiksi naisten työllistymis- ja osallisuuspolkuihin. Lakiesityksessä on hyvin tämä ryhmä huomioitu ja nostettu esille myös mm. ihmiskaupan uhrien tilanne (13§).

Työllisyyspalvelut: Kunnan on laadittava osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi maahanmuuttajalle, jonka ensimmäisen oleskeluluvan myöntämisestä on kulunut enintään 3 vuotta ja joka on esim. työnhakija, saa kotihoidontukea tai itse pyytää arvioita. Palvelutarpeen selvittämiseksi asiakas voidaan ohjata tarvittaviin asiantuntija-arviointeihin ja arvioinnin perusteella on ohjattava henkilö tarvittaessa myös muiden viranomaisten palveluihin. Palvelutarpeen arviointi - palvelun sekä kotouttamissuunnitelmien tekemisen järjestäminen vaatii Porin kaupungilla tehtävien uudelleen organisointia tai lisäresursointia, koska vastaava palvelu on aiemmin tuotettu sosiaalipalveluissa.

Määriteltyjen ryhmien osalta (esim. kiintiöpakolaiset, lapset) palvelutarpeen arviointi on lakiehdotuksen mukaan tehtävä yhdessä hyvinvointialueen kanssa. Tätä säädöstä voidaan pitää tarpeellisena, jotta ns. haavoittuvat ryhmät saava sote-asiantuntijan arviointipalvelun lakisääteisesti.

Yksilökohtaisten kotouttamissuunnitelmien/monialaisten kotouttamissuunnitelmien tekemistä lain nojalla voidaan pitää hyvänä, koska se turvaa asiakkaiden palveluihin pääsemisen ja sitä kautta paremmat edellytykset kotoutumiseen ja työllistymiseen. Suunnitelmien sisällön tarkka sääntely ei ole tarpeen. Monialaisen kotouttamissuunnitelman tekoon on määritelty 14 päivän palvelutakuu, joka tuntuu vaikeasti toteutettavalta, koska osapuolia ovat asiakkaan lisäksi sekä kunta että hyvinvointialue.

Kotouttamissuunnitelman kestoa on lyhennetty 3:sta 2:een vuoteen ja tämän on arvioitu tehostavan kotouttamissuunnitelman vaikuttavuutta. Joidenkin maahanmuuttajien kohdalla kielitaidon hankkiminen vie usein paljon pidemmänkin ajan ja onkin hyvä, että suunnitelman kestoa on mahdollisuus myös pidentää.

Epäselväksi jää miten kunta seuraa suunnitelman toteutusta ja raportoi etuudenmaksajalle.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

Perusturva: Kotoutumisen edistämisen kannalta on tärkeää, että nuori pääsee opiskelemaan suomen kieltä ja jatko-opintoihin. 17-vuotiaiden nuorten oppivelvollisuus, joilla ei ole perusopetuksen päättötodistusta ja suomen kielen taito on heikko tai ei ollenkaan ovat vaarassa syrjäytyä. Hyvä on huomioida, että oppivelvollinen ei välttämättä pääse esimerkiksi TE-palveluiden järjestämiin koto-koulutuksiin tai TUVA-koulutukseen, jossa vaaditaan suomen kielen taitoa.

Työllisyyspalvelut: Kotoutumiskoulutuksena järjestetään yksilöllisiin tavoitteisiin perustuen mm. suomen kielen opetusta, ammatillisten valmiuksien opetusta, uraohjausta. Tavoitteena on peruskielitaidon saavuttaminen. Tärkeää on, että kotoutumiskoulutuksena voidaan toteuttaa myös lukutaidon koulutusta. Riittävä kielitaidon opetus on turvattava, sillä se toimii edellytyksenä ammatillisten ja muiden opintojen onnistumiselle.

Yleiset kommentit kunnan kotoutumishjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

Perusturva: On hienoa, että lakiesityksessä nostetaan uutena asiana yhteiskuntaorientaatio. Se on vahvasti kuntaan sidottua palvelua ja sen vuoksi tulisi taata kunnille jo riittävän ajoissa riittävät resurssit uuden palvelun suunnitteluun ja järjestämiseen. Ehkäpä etä-/verkkototeutuksena toteutettava monikielinen yhteiskuntaorientaatio olisi parempi järjestää valtakunnallisesti, jolloin maahanmuuttajalla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet päästä ko. koulutukseen. Monikielinen yhteiskuntaorientaatio ns. läsnä perehdyttämisenä tulee olemaan todella haastavaa harva-asutusalueella ja kunnissa, missä on vähän maahanmuuttajataustaisia asukkaita. Yhteiskuntaorientaation alueellinen ja paikallinen ulottuvuus on tärkeä. Yhteiskuntaorientaatio (verkossa) on hyvä räätälöidä huomiomaan myös alueellisia eroja ja sisällyttämään osion paikallisista viranomaisista tai viranomaistoiminnoista.

Työllisyyspalvelut: Tervetulleena uudistuksena voidaan pitää monikielisen yhteiskuntaorientaation lisäämistä palveluvalikkoon. Se on kokonaan uusi tehtävä ja vaatii suunnittelua ja resurssointia. Sen osalta kuntien yhteistyö tai valtakunnallinen palveluntuottaja voisi olla järkevä. Erikielisiä maahanmuuttajia voi isommissa kunnissa olla paljon ja pienemmissä kunnissa yksittäisiä, joten palvelun tuottaminen yksittäisille asiakkaille ei ole kustannustehokasta. Omakielinen, ymmärrettävä ja alueelliset palvelut huomioon ottava yhteiskuntaorientaatio lisää kotoutumispalveluiden vaikuttavuutta ja nopeuttaa kotoutumista.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

Perusturva: Lakiesitys nostaa Porin perusturvan mielestä hyvin esille nuorten palvelut ja erityisen vaativaa palvelua tarvitsevien ryhmän eli alaikäiset ilman huoltajaa maahantulleet lapset ja nuoret. Tämän hetkisen maailmantilanteen vallitessa on erityisen tärkeää selkiyttää tämän palvelun roolia ja keskittää palvelujen tuottaminen tälle ryhmälle hyvinvointialueiden kautta. Tämä lakiesitys tuo omalta osaltaan myös selkiyttää siihen, noudatetaanko tämän ryhmän palveluissa sosiaalihuoltolakia vai lastensuojelulakia. Kuntaan ohjaaminen (4 luku) Yleensä maahan muuttajan pitää käydä henkilökohtaisesti DVV:n toimipisteessä, kun kyse on ensimmäisestä rekisteröinnistä ja kotikunta-merkinnästä. DVV-tehtävänä olisi jatkossakin ohjata uusi asukas kuntien koto-palveluihin ja TE-palveluihin, jonka kautta toteutuisi jatko-ohjaus yhteiskuntaorientaatio- ym. koulutuksiin ja tarvittaviin palveluihin.

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

Perusturva: Yleensä maahan muuttajan pitää käydä henkilökohtaisesti DVV:n toimipisteessä, kun kyse on ensimmäisestä rekisteröinnistä ja kotikunta-merkinnästä. DVV-tehtävänä olisi jatkossakin ohjata uusi asukas kuntien koto-palveluihin ja TE-palveluihin, jonka kautta toteutuisi jatko-ohjaus yhteiskuntaorientaatio- ym. koulutuksiin ja tarvittaviin palveluihin.

Työllisyyspalvelut: Kannatettavaa on, että vastuu kuntaan ohjaamisen suunnittelusta, kehittämisestä ja toimeenpanosta on jatkossakin ELY-keskuksilla ja että sitä tehdään tiiviissä yhteistyössä kuntien kanssa. Uusia tehtäviä Porin kaupungille ovat ns. kuntapaikalle ohjattavan henkilön vastaanottoon liittyvät tehtävät. Nämä tehtävät muistuttavat vahvasti sosiaaliohjauksen tehtäviä ja siksi näiden tehtävien siirtäminen kunnan vastuulle ei vaikuta mielekkäältä. Tehtäviä ovat mm. asunnon järjestäminen, ohjaaminen hyvinvointialueen järjestämään terveystarkastukseen ja muihin tarvittaviin palveluihin.

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

Perusturva: Kunnan ja hyvinvointialueen tehtäväjako on lakiesityksessä tuotu selkeästi esille, mutta käytännön tasolla eri palvelujen tuottaminen saattaa pienillä paikkakunnilla tuottaa haastetta. Keskeiseksi nouseekin yhdyspintatyö kuntien ja hyvinvointialueiden kesken, jossa myös kolmannella sektorilla ja yksityisillä toimijoilla on iso rooli. Tällaista yhdyspintatyötä ja siellä luotuja hyviä ja ketteriä toimintamalleja palvelujen tuottamisessa tulisi jatkossa tukea myös rahallisesti valtion taholta.

Työllisyyspalvelut: Eri toimijoiden työnjakoa on hyvin kuvattu lainsäädännössä. Yksittäisten asiakkaiden prosesseissa on paljon yhdyspintoja eri toimijoihin ja vaarana on, että käytännön tasolla epäselvyyttä vastuunjaossa ja koordinoinnissa on. Samoin erilaisten aikataulujen ja palvelutakuiden yhteensovittaminen vaikuttaa haasteelliselta. Kunnan tulee määritellä omat toiminnan tavoitteensa strategia-tasolla ja toisaalta myös raportoida valtakunnan tasolle. Nämä lisännevät asiakkaiden yhdenvertaista asemaa mutta haasteita riittävän tasa-arvon ylläpitämiseksi on. Erikokoiset kunnat ovat eri tavoilla resursoituja ja palveluvalikko ei pienillä paikkakunnilla ole kovin kattava.

Valtion korvaukset (8 luku)

Lakiesityksessä on kattavasti pohdittu erilaisia korvausten lajeja, mutta onko korvausten taso kuitenkin riittävä. Porin perusturva pohtii, että uudessa tilanteessa useassa kunnassa on varmasti luotava uusia asiakastietojärjestelmiä ja koto-palvelumalleja. Myös kuntakorvauksiin liittyvät asiat vaativat (työntekijä)resursointia.

Perusturva: Voimassa olevan lain mukaan tulkittamisen korvauksissa ei ole aikarajaa. Uudistusten myötä, ks. 60 §: ”...tulkittamisen järjestämisestä aiheutuneet kustannukset jyvitetäisiin osaksi kunnalle ja hyvinvointialueelle maksettavaa laskennallista korvausta.” Näin ollen tulkkaus-kustannusten korvausaika supistuisi pääosiin 3 vuoteen, koska suurin osa kansainvälisen suojelun saaneista on oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita. Itsenäiseen viranomaisasiointiin riittävä suomen kielen taidon oppiminen 3 tai 4 vuodessa on todella haastava. Tulkittamiskustannusten korvausaika tulisi nostaa vähintään 4 - 5 vuoteen suhteutettuna kansainvälisen suojelun saaneiden kokonaismäärään.

Työllisyyspalvelut: Haettavien korvausten sijaan siirrytään ainakin osittain kiinteisiin valtionosuuksiin. Niitä laskettaessa on huomioitava todelliset kustannukset ja se, että monilla paikkakunnilla palvelujärjestelmä luodaan tyhjistä. Valtionosuutta tulee voida joustavasti päivittää muuttuneiden asiakasmäärien ja kustannusten mukaisesti.

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

Perusturva: Porin perusturva näkee keskeisenä, että hyvinvointialueella tulisi olla tiedonsaantioikeus kv-suojelun saaneista ja myös käyttöoikeus yhteisiin sähköisen asioinnin tukipalveluihin. Tiedonsaanti oikeaan aikaan asiakkaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen ja tuottamisen kannalta on hyvin tärkeä.

Työllisyyspalvelut: Esityksessä kerrotaan uudesta valtakunnallisesta tietojärjestelmästä mutta ei kerrota koska se olisi käytettävissä ja syntykö siitä kustannuksia kunnalle. Yhteinen tietojärjestelmä on kannatettava, samoin eri viranomaisten välisen tiedon siirtämisen helpottaminen. Mikäli asiakkaalla on asiakkuus sekä kunnassa että hyvinvointialueella, tulee viranomaisten välinen tiedonvaihto olla mahdollista ilman erillistä asiakkaan suostumusta.

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

-

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

-

Jokelainen Johanna
Porin kaupunki - Porin kaupunginhallitus